

PRI ARTO. (I-a daŭrigo)

B. Ĝui : Por ĝui artaĵon, ne nur la intelekta klareco devas esti sur la nivelo de la ecoj kiuj estas en kaj radias el la artaĵo, sed ankaŭ la anima stato devas esti sur ĝiu nivelo. Oni devas plej profunde, "en la koro de la koro" kiel oni diras, eni al tio kion la artaĵo signifas. Oni devas havi, karesi la idealojn kiuj speguliĝas sur la artaĵoj. Ekzemplo: estas homoj kiuj povas ĝui la arton de Gotika katedralo kiu altentiras, ĉielentiras la homan rigardon kaj la homan penson; per ĝiaj pintarkaĵoj kiuj similas al en preĝo kunplektitaj brakoj levitaj al la nuboj.

Kaj tie-ĉi montriĝas la dualismo inter ĝui kaj kompreni.

Ekzemplo: estas homoj kiuj certe kapablas kompreni la stilon Louis XI sed kiuj tute ne ĝuas ĝin. Ili vidas la kristaliĝon, la spegulon de la spirito de tuta tiu epoko sur tiu stilo kaj en tiu senco ili komprenas tiun stilon. Sed ili eble tre malŝatas tiun spiriton kaj do ne ĝuos tiun arton kiu estas la bildo de tiu spirito. Kaj tamen tie-ĉi oni devas ankoraŭ fari distingon. Povas esti ke inter tiuj homoj kelkaj diros kiam ili staras antaŭ specifika Louis XIV-a meblo aŭ salono "kia bela artaĵo".

Cu ili ĝuas? Eble ili volas nur diri ke lau ili tiu meblo aŭ salono estas vere tre bone sukcesinta enkorpigo de la Louis XIVa spirito, ke ĝi bone karaktermontras la epokon.

Kaj la scio de tio, la vido, en unu konkreta bildo de la animo de tuta unu epoko donas ian ĝojon. Rimarku bone: ĝojo kaj ne ĝuo. Ni estas nun plene sur la tereno de la psikologio. Ni do diras ke en la ĝojo estas ĉiam kelkaj eroj de ĝuo ankaŭ. Tamen restas tie-ĉi la tre granda diferenco inter ĝojo kaj ĝuo.

Ĝojo : sekvo de kompreno.

Ĝuo : ĉar oni tre interne, intime ŝategas, amas. Almenaŭ tio estas ĝusta sur la tereno de la arto. Ne tiel povas konkludi ke la ĝojo pri artaĵo estas precipe sekvo de la kompreno de artaĵo kaj tiu kompreno mem estas sekvo de la intelekta nivelo de la homo rilate al la artaĵo. Kontraŭe, la ĝuo estas precipe sekvo de la animstato de la homo kiu vidas speguliĝon en la artaĵo.

II - LA OBJEKTO :

Ĉio tio skribita ĝis nun estis pri la sintenado de la subjekto al la objekto = de la homo al la artaĵo. Nun kelkaj vortoj pri la objekto mem : la artaĵo.

A - Tekniko: Kiam oni diras ke Jan van Eyck mirige pentras la transiron de la lumo al la ombro, al la mallumo aŭ kiam oni diras ke Hans Memling kapablas hami l'edike pentri, ĉu oni faras aludon al la arto de ankaŭ? Tute ne. Oni faras aludon al ilia tekniko. Oni diras tiam fakte ke ili majstre teknikas, ke ili havas en si ne ĉiujn rimedojn. Cu tio estas arto? Ne, ĝi estas lerteco. Cu lerteco estas arto? Multaj pretendas ĝin.

En la historio de la arto oni multajn kreaĵojn ludas kiel grandaj artaĵoj ĉar ili estas finaj venkoj sur teknikaj malfacilaĵoj.

Sed se tekniko estas arto, tiam la tereno de la arto estus multe pli vasta ol oni ĝis nun supozis. La piedpilkludado, ekzemple, devas esti konsiderata kiel branĉo de la arto.

Estas ludistoj kiuj estas mirinde lertaj. Estas ludpecoj kiuj estas farataj per majstra tekniko. Ni do sugestas ke oni povas ludi teknikajn grandajn kreaĵojn kiel artaĵojn nur se tiuj teknikaj venkoj obligis pli bone vidigi la artan karakteron, se ili do plialtigis la "artaĵon". Ni do ne ankoraŭ atingis la esencon de "arto".

B. - Mnierismo : Kiam oni diras ke H. Memling havas preskaŭ ĉiam poŝtaĵojn en la fono de siaj pentraĵoj, oni denove ne faras aludon al la arto de Memling sed nur al maniero, kutimo, procedo de li. Same kiam oni atentigas pri la mezuro, la grandeco de personoj aŭ bestoj sur la pentraĵoj k.t.p. Ankaŭ la "S" formo de la verkoj de Rubens. Tamen estas vere ke tiuj procedoj kelkfoje pli altigas la arton. Ekzemple: la "S" formo ĉe Rubens estas bonega ilo por pli intense montri la paco-

on. Aliflanke se oni tre ofte kaj precipe ne nature uzas tiajn procedojn, ni veras al manierismo. Tio malhelpas la serencecon, la viv-realecon kaj aliajn ecojn de la vera granda artverko.

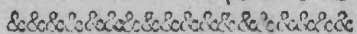
1. - Arto objektiva au suĵektiva : ĉu la artaĵo estas la objektiva jes au ne ? ĉu ĝi estas objektiva au suĵektiva ? ĉu la artaĵo estas bela en si mem depende de la beltrovo de la homoj (= objektiva) au ĉu ĝia beleco nur ekzistas laŭ la gustoj de la homoj (= suĵektiva) ? La beleco de floro estas suĵektiva. Iu trovas la rozon belega, alia trovas ĝin bela, alia beleta. Iu el tiuj tri pravas. Li je fakte nur diras: laŭ mia gusto ĝi xx estas belega, au bela, au beleta. Oni ĝenerale konsentas ke la rozo estas bela ĉar la plej granda parto de la homoj trovas ĝin bela. La beleco de rozo malsimilas por ĉiu homo. Ĉiun objekton kies beleco dependas de la beltrovo de la homoj oni nomu, se ĝi estas bela: "bela"; kaj tiam ĝi posedas suĵektivan belecon.

Ĉu tia estas la artaĵo ? Ĉu la beleco de la artverko ankaŭ dependas, kaj ekkuzive dependas de la beltrovo de la homoj ?

Es, se oni konsentas kun tio kion oni tre ofte diras ke "la penso taŭgas por ekkoni la veron, la konscienco por ekkoni la bonon kaj la gusto por ekkoni la belon". Tiam, jes, la beleco de artverko estas suĵektiva ĉar estas evidente ke la gusto de ĉiu persono malsimilas. Do,

oni ne akceptas tion. Artaĵo estas io bela en si mem. Ĝi ne dependas de la beltrovo de ĉiu homo. Ne ĉio kio estas bela, estas ankaŭ arta (kompreneble) sed ĉio kio estas arta, estas ankaŭ bela (nepre certe). Sed ĝi estas ankaŭ ankoraŭ io pli ol bela; ĝi estas x "arta" au, se vi volas "artbela". Pruvo. Se vi troviĝas antaŭ "belaĵo", ni diru ekzemple bela taso au bela rozo, vi sentas en vi agrablan senton sed ĝi vere ne tre profunde trafas vian senton estas vere nur korpa, materia. Via najbaro vidas la saman objekton sed povas okazi ke li ne trovas ĝin bela. Eble vi diros al li: jen tiuj libroj kaj tiu kolormikso plaĉas al mi. Li eble respondos: al mi ne. Kion vi diros ?

(Drs. F. Roose - daurigota)



KRIBTALENTOJ DE NIAJ GEMEBROJ - WAT IS DROOMEN ? door Alfons NORRO (4de vervolg)

De droom in de letterkunde : Wanneer een schrijver een roman samenstelt en verplaatst hij zich in het innerlijke "ik" der uitgebeelde personen, denkt zooals zij denken, voelt zooals zij voelen; droomt zooals zij droomen.

Een roman is dan geslaagd wanneer de kunstenaar afstand heeft gedaan van zijn "gansche"zijn" en volledig de "levens" van x zijn personages heeft geleefd. Zoo'n roman vertoont geen hiaten.

Wanneer hij nu in den loop van het verhaal een droom "laat droomen" dan moet deze een logisch gevolg zijn van het karakter van het personage en moet die droom ons toelaten dieper in het wezen van de persoon door te dringen.

U begrijpt direkt de groote moeilijkheid voor den kunstenaar. Hij moet zijn symboliek dienen volgens den persoon en niet zooals zij zelf zou "droomen". Slechts groote kunstenaars kunnen dan ook dit procédé zonder gevaar voor kleerscheuren aanwenden.

Ik zou graag de "Divina Comedia" van Dante en de "Hamlet" van Shakespeares in grooten droom noemen al bestaat er tusschen eerst genoemde en laatste in hemelsbreed verschil van interpretatie.

Een viertal voorbeelden, niet als model bedoeld evenwel, wil ik uit bekende boeken aanhalen die min of meer geslaagd kunnen genoemd worden.

"SELIBANT" door Gerard Walschap - N.V. Uitgeversmaatschappij A.Manteau te Brussel - 4de druk 1942 - Hoofdstuk XI blz. 89-90 :

"In zijn slaap komt zij met de roos op haar linkerborst lachend naar hem toe..... Een droom met sterk sensuellen inslag al zou een eerste lezen zulks niet laten vermoeden. Het "Heerken" wenscht de vrouw te bezitten doch durft zich niet uitspreken door een aangeboren minderwaardigheidscomplex. Dan vond voordien heeft hij met haar in gezelschap gesoupeerd. Symbool van zijn liefde: de roos op de linkerborst.

De geheele droom is een hysteriek lichamelijk liefdesverlangen met tot lot de tusschenkomst van een fysieke handeling.

Haar man neemt zijn karabijn van den muur en vraagt hem, voyons cou-

Het Heerken springt uit het bed naar het raam. Beneden in den tuin staat
geen hen te roepen met een kirabijn en een doode lijster in de hand...."

"DE KLEINE RUDOLF" - door Aart Van der Leeuw - derde boek in de eerste let-
terkundige reeks "De Feniks" uitg. N.V. Het Kompas te Mechelen 1933 - Hoofd-
stuk VIII De laatste incarnatie.

Een waarschuwingdroom gewekt door angst en het beïnde wezen: Martha.
Blz. 191 "Voorzichtig op reis" zeg ik "niet vlak bij den motor gaan zitten,
niet uitstappen oppassen: als je in de stad bent, overal uitkijken, eer je
oversteekt, niet siffen, of ergens anders aan denken. In godsnaam voorzich-
tig".

Ze ziet me met haar groote, grijze oogen aan, die zoo klaar en zuiver zij
geworden van al het bloeiende, dat ze van jongs af aan hebben weerspiegeld,
en dan knikt ze tegen me, moederlijk en geruststellend.

Ze kent me, mijn angst....

Hij verwacht haar terug om vier uur. Doch hij maakt zich telkens weer on-
gerust, beeldt zich in dat hij haar niet meer zal weerzien, van zich onmog-
lijk wil houden.

Blz. 211.... Een kwartier voor den tijd sta ik bij den uitgang van het berken-
bos op schildwacht. Mijn hart hamert en mijn boord is te nauw aan het worden.
Ja, waanzin, natuurlijk, je vrouw gaat 's morgens voor een paar boodschappen
uit, en ze zal dadelijk terugkeeren. Eigenlijk de angst voor den angst is
het. Het verloop ken ik, als den dokter den gang van een ziekte. Heb ik sand-
dijn huwelijk niet tallooze malen de hopeloze langzame seconden op de win-
ders loopen aftellen?

"Komt ze, zal ze me alleen laten, zal straks de slag vallen of wordt me
voor ditmaal nog uitstel gegeven?".....

En den angst dat zijn vrouw hen alleen zal laten, nooit meer weerkeeren,
heeft hen op.

Blz. 213 - Ik ben een man van vier en veertig jaren, mijn haar wordt grijs
en toch leg ik me nadat ik een paar stappen terug ben geweken, op den grond
eer en druk mijn gezicht, als een klein kind dat zou doen, in de bladeren.
Ja, kon je slechts sterven, wanneer je erom smeekte...

Blz. 214 - "Dan heb ik een gezicht, droom ik.

Ze is dood, Martha; er ging een tijd voorbij en het bleef geen

omcr.....

Een waarschuwingdroom door den schrijver met een reeks zeer gepaste psy-
chische spanningsmomenten ingeleid.

"GOSTA BERLING" door Selma Lagerlöf - eerste boek der vierde letterkundige
reeks "De Feniks" uitgeve N.V. "Het Kompas" te Antwerpen. Dit meesterlijk
boek is een klaar bewijs voor de werking van het onderbewuste bij schrijfster.

De symbolistische deelen (want men zou het boek in twee boeken kunnen ver-
werken: een bijna naturalistisch en een symbolistisch) zijn uitingen van een
grote profetischen scheppingskracht.

Ik beperk mij slechts slechts frapante voorbeelden aan te halen.

De oecucha (blz. 77) - De spookhistorie (blz. 198) met de scherpgeteeken-
de Sistrum - De meermin (blz. 266) - De heks van Donne K (blz. 306) met de
blegering door de eksters (blz. 310) - Vrouw Misick (blz. 312) - De dood (blz
314). En den de verklaring zelf van Selma Lagerlöf op blz. 509:

"Hier hebben de reuzenbijen der fantazie om ons heen gegonsd, die en
licht. Maar hoe ze in den bijenkorf van de werkelijkheid zullen komen? Ja,
we moeten ze wezenlijk zelf weten.

"JOHANNES JOHANNES" door Frederik van Eeden - uitg. N.V. Inteau & Co. te
Gronnhage 1936.

Dit van het begin tot het einde diep symbolistisch boek is een meester-
stukje van eenvoud, alhoewel bij een oppervlakkige lectuur het naar een kind-
verhaal-tje zou gaan lijken, schrijft de auteur immers niet in hoofdstuk I:
"...Ik zal U iets van den kleinen Johannes vertellen. Het heeft veel van
een sprookje, mijn verhaal, maar dat is toch alles werkelijk zoo gebeurd. Zoo
als gij het niet meer gelooft moet gij niet verder lezen, want dan schrijf
niet meer voor U.....

getuigt elke bladzijde van groote menschenkennis ten overste en der levens-
problemen.

Ik onthoud mij van een door plaatsgebrek toch een noodzakelijk beknopte
aanzetting en beveel dan elk van U aan dit boek te lezen of nog eens te
herlezen.

(Einde - geschreven voor "Mededeel-
ingen" door makker F. MORRO)

ĉiuj komprenis, estis la malaja.

Tiel la servo en tiu franca preĝejo estis plenunata de itala pastro en malaja lingvo, kaj edziĝis la nederlanda paro en Penang, boneta urbeto angla, dum germane parolanta sviso atestis.

Ĝiankoran ni aŭdas la pastron kun itala akcento demandi la fianĉinon: "Ĉu kavin ini orang?" (Ĉu vi volas edziniĝi al tiu persono?), sed impresu tiu ne sonis.

Mi povus daŭrigi la vicon de naciecoj kaj rakonti ke vespere dum la festiĝo oni trinkis portugalan vinon kaj manĝis - ĉe la "hors d'oeuvre" hispanajn sardelojn kaj kaliforniajn olivojn servitajn de ĉinaj servistoj. Kaj fine mi ne forgesu la egiptajn cigaredojn, kiuj estis ekbruligataj per japanaj alumetoj. Sed sufiĉas jam.

La rakonto estas historia (el "La Multkolora Libro" - V.d.Broek)

V V V V V V V V V V V V
V V V V V V V V V V V V

PROEPSLEVEN : - Op 15 Mei jl. huwde onze Sekretaris te Weteren met mejuffer Blanche SCHELENS dezer stad. De bruid is eveneens een Esperantiste en wordt derhalve lid van onze groep. De groep toonde haar sympathie aan het Esperanto-echtpaar en aan zijn sekretaris door het schenken van een zeer mooie elektrische bureellamp.

88888888888888888888

PRITAJJOJ : - Inspektoro ekzamenis kielon pri la biblio, kaj deziris trovi tion la infanoj scias pris abŝalom.

Ili estis ion malkleraj, kaj ne respondis al liaj demandoj. Fine li demandis: - Kion havis abŝalom, ĝis pli granda grado ol aliaj?

Wenia respondo.

La inspektoro, kiu estis ion senhara, fingromontris al sia kapo.

- Pensu, li diris, li havis tion, kion mi preskaŭ ne havas. Kio ĝi estis?

Tuja respondo: - Cerbo.

+++++

AUSKULTU AL FAMAJ AUTOROJ : -

- Sinrespekto, sinkono, sinragado, tiuj tri sole portas la vivon al sia plej alta potenco. (Tennyson)

- La vera kuraĝo ne estas: ne havi timon; sed: venki la timon (R. Montalu)

- Nur tiu havas veran kuraĝon kiu saĝa toleras la plej gravan aferon kiu povas veni super homo. (William Shakespeare)

- La mensogo estas la amilo de la malfortuloj.

- Saĝa homo lernas, eĉ de malsaĝulo, sed malsaĝulo neniam lernas de saĝulo.

- Oni povas ankaŭ mensogi dum ke oni silentas kaj aŭskultas.

XXXXX XXXXX XXXXX

KIEL ONI ĜIN ESPERANTAS EN ESPERANTO? -

- Espero kaj pacienco kondukas al potenco (de aanhouder wint)
- Logi en la kuirejo de l'diablo (in den aap gelogerd zijn)
- Li estas portreto de sia patro (hij heeft een aardje naar zijn vaartje)
- Kia patro, tia filo (de appel valt niet ver van den boom.)
- Ĝinĝaĵo de netio kondukas al nenio (12 ambachten, 13 ongelukken)
- Vendi por kvazaŭ nenio (Voor een appel en een ei verkopen)
- Engluti la maldolĉan pilolon (door den zuren appel heenbijten)
- Se haroj ne lankus, oni kalvon ne havus
- Se ne estus "se" kaj "tamen" ni al ĉio dirus "anen".
- Miko en ĝojo kaj ploro (een vriend in lief en leed)
- Ĉie estas varme, sed hejme pli ĉarme (Oost, West, thuis best)
- Nin instruas eraro, kiun faras najbaro (een schip op strand, een bakken in zee.)
- Ne ekzistas kareso sen intereso (ou den wille van het sneer likt de kat de kandeleer.)

88888888888888888888 888888888888
88888888888888888888
88888